

Cuộc bút chiến giữa Tôn Thọ Tường và Phan Văn Trị

ThaiNC

Cuộc bút chiến giữa hai nhà Nho: Tôn Thọ Tường (1825- 1877) người ra cộng tác với Pháp, và Phan Văn Trị (1830-1910), một nhà Nho khác nhưng lại tranh đấu chống Pháp, là một giai thoại văn chương lý thú. Cuộc tranh luận bằng thơ văn giữa hai ông tuy gay go nhưng rất có tính cách văn hóa ở trên văn đàn. Ông Phan Văn Trị (PVT) làm thơ cực lực lên án Ô. Tôn Thọ Tường (TTT) hợp tác với Pháp là sai trái, là phản bội đất nước, và dĩ nhiên ông TTT cũng đáp lại bằng thơ văn lối lạc của mình để đưa ra lý lẽ biện hộ cho việc hợp tác với thực dân.

Rất nhiều bài thơ của hai người đã để lại cho đời sau, nhưng được biết đến nhiều nhất là hai bài: “Tôn Phu Nhân Quy Thục”, và “Từ Thứ Quy Tào”.

...

Có bạn hỏi Tôn Phu Nhân là ai?

Thời Tam Quốc Chí có 3 nước đánh nhau giành thiên hạ

Nhà Ngụy : Tào Tháo

Nhà Thục : Lưu Bị

Nhà Ngô: Tôn Quyền

Một lần kia Lưu Bị vua nước Thục qua nước Ngô. Vua Ngô Tôn Quyền và các tướng lập mưu mưu nhân dịp giết chết Lưu Bị, nhưng nhờ Khổng Minh là quân sư biết trước nên bày mưu để Lưu Bị cưới được em gái Tôn Quyền, tức là “Tôn Phu Nhân”, nhờ sự giúp đỡ của vợ và nhạc mẫu là mẹ Tôn Quyền mà an toàn về nước Thục. Tôn Phu Nhân đã theo chồng, phò anh, phò Đông Ngô theo Lưu Bị về rừng.

Ông Tôn Thọ Tường đã ví mình như Tôn Phu Nhân Ỗy qua bài thơ:

Tôn Phu Nhân Quy Thục

*Cật ngựa thanh gươm vện chữ tòng,
Ngàn thu rặng tiệt gái Giang Đông!
Lìa Ngô, bịn rịn chòm mây bạc,
Vị Hán, trau tria mành má hòng
Son phến thà cam dày gió bụi,
Đá vàng chi đẽ thẹn núi sông .
Ai vớ nhện với Chu Công Cấn :
Thà mất lòng anh, đừng bụng chòng*

(Tôn Thọ Tường)

Ông TTT đem điển tích Tam Quốc Chí để biện hộ và ví von hành động theo Pháp của mình cũng như Tôn Phu Nhân quy Thục, đã theo chòng thì không thẽ theo anh. Không thẽ vện cõ đôi bõ.

Và ông PVT đã đẽ lại rằng:

*“Cài trâm sũa áo vện câu tòng,
Mặt ngã trời chiểu biệt cỏi Đông.
Ngút tĩa đẽi Ngô ùn sũa tròng
Duyên vớ đẽt Thục đợm màu hòng.
Hai vai tơ tóc bẽn trời đẽt,
Một gánh cang thường nâng núi sông
Anh hũ ! Tôn Quyển anh có biẽt
Trai ngay thờ chúa gái thờ chòng.*

(Phan Văn Trị)

Tốt cả ý tứ của bài thơ kết lại 1 câu cuối : Trai ngay thờ chúa gái thờ chông.

Ông Phan Văn Trị nhận với ông Tôn Thọ Tường rằng Tôn Phu Nhân là phận nữ nhi mới thờ chông cho trọn đạo tam tông chớ ông là thân nam nhi, bậc thức gì, phải biết chọn chúa mà theo tức là chọn lẽ phải của quốc gia dân tộc, hà có chi như phận má hồng, nhúm mứt hòa theo thực dân?

Bài “Tôn Phu Nhân Quy Thục” được giảng dạy trong chương trình trung học, một phần lớn do tính cách văn chương bóng bẩy của cả hai bài thơ. Nhưng nội lòng Tôn Phu Nhân thật ra không hoàn toàn phần như con người và hoàn cảnh của ông Tôn Thọ Tường.

Bài thơ TỪ THỨ QUY TÀO sau đây của ông mới thực sự bài thơ bày tỏ hết nội lòng.

Từ Thứ là ai?

Xin thưa đó là quân sư giỏi của Lưu Bị thời Tam Quốc nói trên. Tào Tháo sợ tài Từ Thứ nên bày kế cho người giỏi mạo thư của người mẹ 1 quê nhà nhận ông trở về nhà. Ông vì chữ hiếu phải từ giã Lưu Bị về Tào, hứa sẽ không hiên biệt cứ mưu kế nào cho Tào Tháo. Và nhất là trước khi đi đã tiễn cõ Gia Cát Lượng tức Khổng Minh là người tài giỏi hơn mình thập bội cho Lưu Bị.

Ông Tôn Thọ Tường gửi gắm tâm sự mình về với Pháp cũng như Từ Thứ về với Tào Tháo.

Từ Thứ Quy Tào

Thào đâu dám sánh kẻ cày voi,

Muội xát lòng ai, nầy mặt mòi.

1 Hán hãy còn nhiều cột cõ,

Về Tào chỉ sá một cây còi !

Bâng khuâng nhớ mẹ khôn nâng chén,
Bịn rịn trông vua biếng giã roi.
Chẳngặng khôn Lưu đành đại Ngụy,
Thân này xin gác ngoại vòng thoi!

(Tôn Thọ Tường)

Và Phan Văn Trị đã đáp lại rằng:

“Quá bị trên đũa nhất búa voi,
Kính luân đâu nữa đũa khoe mòi.
Xăn văn ruồi Ngụy mây ùn đám,
Dáo dác xa Lưu, gió thổi còi.
Đốt Hứa nhớ thân sa giọt tòi,
Thành Tương mủn chúa nhẹ tay roi!
Vả Tào miệng ngậm như bình kín,
Trân trọng lời vàng đáng mảy thoi ?”

(Phan Văn Trị)

Lịch sử cận đại đã chứng minh rằng ông Tôn Thọ Tường không phải là người hoàn toàn đánh mất hết lương tri. Ông ra làm việc với Pháp là con đường giúp nước theo cách riêng của ông. Trong thời gian làm quan cho Pháp, ông không có hành động nào làm hại đến dân tộc và đang bào. Ông làm quan với quyền hành trong tay có thể bắt bớ Phan Văn Trị và những sĩ phu khác chẳng đợi ông, nếu muốn, nhưng ông đã không làm điều đó. Ngược lại khi nhà cách mạng kháng Pháp Bùi Hữu Nghĩa bị Pháp bắt, ông là người đã đứng ra xin ân xá cho Bùi Hữu Nghĩa.

Trở lại qua tất cả những bài thơ qua lại giữa hai ông, tuy chính

nghĩa văn thuộc về ông Phan Văn Trị, nhưng người ta vẫn nhận ra được nỗi khát tâm thành thực của ông Tôn Thọ Tường qua thơ văn của ông. Trong khi Ô. Phan Văn Trị luôn luôn đánh thép và tấn công trực diện vào con người của ông Tôn Thọ Tường, thì ông Tôn Thọ Tường luôn đi tìm đậm, muốn chia sẻ, trang trải nỗi lòng mình đối với các văn đàn quốc gia mà thôi.

Tuy hai nhà Nho trên hoàn toàn đối ngược về tư tưởng, nhưng tất cả bài thơ của họ trong cuộc bút chiến đó đều để lại cho hậu thế những áng văn tuyệt tác. Mỗi bài thơ dù của ông Tôn Thọ Tường hay Phan Văn Trị đứng riêng rẽ đều mang một sắc thái riêng biệt đặc sắc, ý thơ sắc bén, đánh thép, nhưng lời thơ lại rất mượt mà, dễ đi vào lòng.

Và đó là cái trí thức đáng kính của người xưa!

ThaiNC

